

Research Paper

The Effectiveness of Empowerment Components in Sustainable Regeneration (Case Study: Sanandaj City)

Keramatollah Ziari^{*1} , Mahia Rostami²

¹ Professor of Geography and Urban Planning, Faculty of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran

² Ph.D. Candidate of Geography and Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran

[10.22080/USFS.2024.26246.2390](https://doi.org/10.22080/USFS.2024.26246.2390)

Received:

November 7, 2023

Accepted:

March 16, 2024

Available online:

April 3, 2024

Keywords:

Empowerment, re-generation, sustainable regeneration, dilapidated fabric, Sanandaj city.

Abstract

The city of Sanandaj in Kurdistan province, having a large part of worn-out urban structures in the core and central parts of the city, needs serious attention in terms of urban planning and management. This research aims to investigate and analyze the impact of empowerment components in the sustainable regeneration of worn-out structures in Sanandaj city. The current research is descriptive-analytical in terms of method and applied in terms of purpose. Library and field methods and questionnaires were used to collect information. The statistical population of the research is the residents of the worn-out area of Sanandaj (328250 people). The sample size was calculated as 308 people through Cochran's formula, and simple random sampling was used to complete the questionnaire. The findings of Amon T showed that the state of empowerment in the sustainable regeneration of the worn-out fabric of Sanandaj is in an unfavorable state. Moreover, based on the obtained results, the education component equal to 0.81 has the greatest effect on the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city. After that, the components of clarification ($P = 0.001$, $\beta = 0.74$), confidence ($P = 0.001$, $\beta = 0.69$), organizations ($P = 0.001$, $\beta = 0.0$), and access to resources ($p = 0.004$, $\beta = 0.29$) had a significant effect on the sustainable regeneration of worn-out tissues in Sanandaj city. Therefore, it can be concluded that the status of the components of empowerment in the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city is at an inappropriate level, and in the direction of the sustainable regeneration of these tissues, the components of education, transparency, and trust have a great role, which needs more attention in urban development programs to achieve sustainability.

Copyright © 2024 The Authors. Published by University of Mazandaran. This work is published as an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

*Corresponding Author: Keramatoollah Ziari

Address: Department of Geography and Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran,

Tel: 09121260602

Email: Zayyari@ut.ac.ir

Extended Abstract

1. Introduction

The high rate of urbanization and the uncontrolled growth of urban areas, especially in developing countries, have had many negative consequences. One of the consequences of the rapid growth of urbanization is the provision of residential areas for citizens. In line with this, Beale and Fox have stated that urban areas across Africa, Asia, and Latin America are increasingly facing the rise of informal settlements such as favelas, which are causing negative social, economic, and political impacts in cities. Today, one of the fundamental approaches of informal settlement is empowering these neighborhoods through social and physical-spatial planning. In recent decades, experts have dealt with it in different ways to organize worn-out tissues. Some countries, including the Philippines, Indonesia, and Malaysia, have succeeded in curbing this phenomenon by using the "empowerment method", taking advantage of global credits, allocating a part of national credits, and preventing indiscriminate migration through rural development. The dilapidated texture of the city of Sanandaj with an area of 194 hectares corresponds to the central core of the city of Sanandaj and includes all the neighborhoods of the old texture of the city. This context, having values in terms of important historical buildings and cultural values (number of historical buildings) and as the beating commercial heart of the city, has a high potential in the prosperity of the central part of the city. Nevertheless, the quantitative and qualitative conditions of the houses, the bad condition of the physical settlement and inappropriate uses of the urban lands, the inefficient city network, the dense urban fabric, etc. have created problems in this

area. So that it faces challenges and problems such as an inefficient urban fabric. According to surveys, the residents of urban fabric are not satisfied with the current situation and this area is facing many social, economic, and physical problems. Although many programs have been carried out in the form of civil and physical plans in worn-out textures, their conditions are not yet close to the desired state. One of the problems of urban management in the central context of Sanandaj is the existence of dilapidated contexts and informal settlements. It can be said that these worn-out textures and uneven constructions in the form of informal settlements in the past have caused instability in this urban settlement. In this regard, this research aims to evaluate and analyze the impact of the empowerment components in the sustainable regeneration of worn-out textures in Sanandaj city.

2. Research Methodology

The current research is descriptive-analytical in terms of method and applied in terms of purpose. Library and field methods and questionnaires were used to collect information. The statistical population of the research is the residents of the worn-out area of Sanandaj (328250 people). The sample size was calculated as 308 people through Cochran's formula, and simple random sampling was used to complete the questionnaire. The validity of the questionnaire was confirmed by the opinions of specialists and experts, and the Cronbach's alpha method was used to measure the reliability of the questionnaire. The questionnaire was analyzed with the help of SPSS and Amos software.

3. Research Findings

The findings of the t-test showed that the state of empowerment in the sustainable regeneration of the worn-out fabric of

Sanandaj city is in an adverse situation. Moreover, based on the obtained results, the education component equal to 0.81 has the greatest effect on the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city. After that, the components of clarification ($P = 0.001$, $\beta = 0.74$), confidence ($P = 0.001$, $\beta = 0.69$), organizations ($P = 0.001$, $\beta = 0.0$), and access to resources ($p = 0.004$, $\beta = 0.29$) had a significant effect on the sustainable regeneration of worn-out tissues in Sanandaj city. Therefore, it can be concluded that the status of the empowerment components in the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city is at an inappropriate level, and in the direction of the sustainable regeneration of these tissues, the components of education, transparency, and trust have a role. There are great things that need more attention in urban development programs to achieve sustainability.

4. Conclusion

In this study, the impact of empowerment components in the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city was investigated and analyzed. The results of the t-test showed that the state of empowerment in the sustainable regeneration of the worn-out fabric of Sanandaj is in an unfavorable state. Based on the obtained results, the education component equal to 0.81 has the greatest effect on the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city. After that, the components of clarification, trust-building component, organizations, and access to resources had a significant effect on the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city. Therefore, it can be concluded that the status of the empowerment components in the sustainable regeneration of worn-out tissues of Sanandaj city is at an inappropriate level, and in

the direction of the sustainable regeneration of these tissues, the components of education, transparency, and trust have a role. There are great things that need more attention in urban development programs to achieve sustainability. The findings of this study are consistent with previous studies such as Cho et al. (2020), Bahrami et al. (1401), Kangrani Farahani et al. It can be said that the most important principle in solving urban problems is to know the problems of the city and the obstacles to its development and improvement. The situation of the city of Sanandaj shows that due to the weakness of the economic, social, and physical structures, an informal settlement has been formed in this city, and gradually due to the neglect of the city administration of Sanandaj, it has become an inefficient urban fabric with weak economic and physical infrastructure and social anomalies such as insecurity, poor environmental health, etc. With the sustainable urban regeneration of worn-out structures and informal settlements of Sanandaj city, the continuation of disorder in the worn-out structure of the city can be prevented.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper

علمی پژوهشی

اثرگذاری مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی: شهر سنندج)

کرامت‌الله زیاری^{*۱}، محیا رستمی^۲ ID

^۱ استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران، تهران، ایران.
^۲ دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران، تهران، ایران.

[10.22080/USFS.2024.26246.2390](https://doi.org/10.22080/USFS.2024.26246.2390)

چکیده

شهر سنندج در استان کردستان با دارا بودن بخش عظیمی از بافت‌های فرسوده شهری در هسته و بخش مرکزی شهر نیازمند توجه جدی در امر مدیریت و برنامه‌ریزی شهری است. هدف این پژوهش این است که تأثیر مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج را بررسی و تحلیل نماید. پژوهش حاضر از نظر روش، توصیفی - تحلیلی و به لحاظ هدف، کاربردی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی و پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق، ساکنان بافت فرسوده سنندج (۳۲۸۲۵۰ نفر) هستند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۰۸ نفر محاسبه شد و جهت تکمیل پرسشنامه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده گردید. یافته‌های حاصل از آزمون T نشان داد که وضعیت توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت فرسوده شهر سنندج در وضعیت نامناسبی قرار دارد. همچنین، براساس نتایج به‌دست‌آمده، مؤلفه آموزش برابر ۰/۸۱ بیشترین تأثیر در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج دارد. بعد از آن، به ترتیب مؤلفه‌های؛ شفاف‌سازی با میزان اثر و سطح اطمینان (P= ۰/۰۰۱)، مؤلفه اعتماد بخشی (P= ۰/۰۰۱، $\beta=0/69$)، شکل‌ها (P= ۰/۰۰۱، $\beta=0/43$) و دسترسی به منابع (P= ۰/۰۰۴، $\beta=0/29$) دارای اثر معنادار بر بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج بودند. بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که وضعیت مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج در سطحی نامناسب قرار داشته و در راستای بازآفرینی پایدار این بافت‌ها مؤلفه‌های آموزش، شفاف‌سازی و اعتمادبخشی دارای نقش شگرفی هستند که نیازمند توجه بیشتر در برنامه‌های توسعه شهری در جهت رسیدن به پایداری هستند.

تاریخ دریافت:

۱۶ آبان ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۶ اسفند ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۱۵ فروردین ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

توانمندسازی، بازآفرینی، بازآفرینی پایدار، بافت فرسوده، شهر سنندج.

^{*} نویسنده مسئول: کرامت‌الله زیاری

آدرس: استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشکده جغرافیا

دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۲۱۲۶۰۶۰۲

ایمیل: zayyari@ut.ac.ir

۱ مقدمه

از طریق برنامه‌ریزی اجتماعی و کالبدی- فضایی است (کلانتری^۵ و همکاران، ۲۰۱۹: ۲۲). در دهه‌های اخیر صاحب‌نظران به‌منظور سامان دادن به بافت‌های فرسوده به روش‌های گوناگون با آن برخورد کرده‌اند. برخی کشورها از جمله فیلیپین، اندونزی و مالزی با استفاده از «روش توانمندسازی»، بهره‌جستن از اعتبارات جهانی، تخصیص بخشی از اعتبارات ملی و جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه از طریق عمران و آبادانی روستاها، در مهارکردن این پدیده توفیقاتی داشته‌اند (فرچ‌پور^۶ و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۱۰). بافت‌های فرسوده به دلایلی مشکلاتی کالبدی و فعالیتی، وجود عناصر ناهمخوان شهری و کمبود سرانه برخی کاربری‌های فراغتی و فرهنگی، موجب کاهش اهمیت و ارزش بافت هویت‌ساز شهری، جابه‌جایی‌های جمعیتی و عدم‌تعلق حس به مکان و فضا شده و زمینه‌های لازم را برای آسیب‌های اجتماعی فراهم آورده است. از این‌رو، رویکردهای مداخله‌گرایانه‌ای همچون بازآفرینی^۷، رویکردی نو برای تولید سازمان فضایی منطبق با شرایط تازه و ویژگی‌های نو که همگی در ایجاد روابط شهری جدید و بازتعریف روابط شهری کهن یا موجود مؤثر می‌افتد، در بررسی این مسائل به کار گرفته می‌شود (پورا احمد^۸ و همکاران، ۲۰۱۵: ۳).

طی دهه‌های اخیر، مهم‌ترین رویکرد در مرمت بافت‌های شهری، رویکرد بازآفرینی شهری بوده است (امدادی^۹ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۱۷).

بازآفرینی شهری به‌عنوان یک سیاست جامع و یکپارچه در مواجهه با چالش‌ها، سعی در بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و ارتقای محیط‌زیست و بهبود بافت‌های فرسوده دارد (Dean and Trillo, 2019: 7).

شهر به‌عنوان کلیتی یکپارچه، پویا و زنده، یکی از انقلاب‌های عظیم در فرهنگ انسانی است و در چند دوره گذشته رشد شهرنشینی و شهرگرایی در کشورهای در حال توسعه شتابان بوده است (رسولی^۱ و همکاران، ۲۰۲۳: ۵۲).

در ایران طی یک دوره ۶۰ ساله، تعداد شهرهای کشور از ۱۹۹ شهر در سال ۱۳۳۵ به ۱۲۴۳ شهر در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. شدت این روند به حدی بوده که پس از انقلاب اسلامی، تعداد شهرها بیش از ۳/۰۵ برابر شده است (نجفی^۲ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۲۴). سرعت بالای شهرنشینی و رشد کنترل نشده مناطق شهری، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، پیامدهای منفی زیادی به دنبال داشته است. یکی از پیامدهای رشد سریع شهرنشینی، تأمین مناطق مسکونی برای شهروندان است. مطابق با این موضوع، بیل و فاکس اظهار داشته‌اند که مناطق شهری در سراسر آفریقا، آسیا به آمریکای لاتین به‌طور فزاینده‌ای با افزایش سکونتگاه‌های غیررسمی همچون فاولاها روبه‌رو شده است که باعث ایجاد تأثیرات منفی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در شهرها می‌شود (معتقد و سجاذاده، ۲۰۲۲: ۲۵۹). این پدیده از پیامدهای نامطلوب شهرنشینی در جهان معاصر است که به‌ویژه در نتیجه صنعتی شدن شتابان و نابرابری‌های منطقه‌ای شکل گرفته است (پروین‌زاد^۴ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۳). کشورهایی که دارای مناطق جمعیت غیررسمی در حال رشد هستند، مشکلات مشابهی را در ارتباط با عدم‌دسترسی به مسکن ارزان‌قیمت، سیاست‌های برنامه‌ریزی فضایی نامناسب و ... به وجود می‌آورند (United Nations, 2017: 9). امروزه، یکی از رویکردهای بنیادی اسکان غیررسمی، توانمندسازی این محلات

⁶ -Faraj poor

⁷-Regeneration

⁸ -Pourahmad

⁹ -Emdadi

¹ -Rasouli

² -Najafi

³ -Motaqed & Sajjadzadeh

⁴ -Parvin zad

⁵ -Kalantari

باقری^۳، ۲۰۱۰: ۳۴۵)؛ مشکلاتی را به وجود آورده است. به طوری که با چالش‌ها و مشکلاتی نظیر بافت شهری ناکارآمد مواجه است. طبق بررسی‌ها، ساکنین بافت از وضعیت موجود رضایت ندارند و این محدوده با مشکلات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی متعددی، روبرو است. در حالی که برنامه‌های متعددی نیز در قالب طرح‌های عمرانی و کالبدی در بافت انجام شده است، ولی هنوز شرایط آن به وضعیت مطلوب نزدیک نشده است. یکی از مشکلات مدیریت شهری در بافت مرکزی سنندج وجود بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی است. می‌توان گفت این بافت‌های فرسوده و ساخت‌وسازهای ناموزون در قالب سکونتگاه‌های غیررسمی در گذشته، سبب ناپایداری در این سکونتگاه شهری شده است. همچنین، سکونتگاه‌های غیررسمی و بافت‌های فرسوده این شهر از داشتن فضای آموزشی مناسب و کافی و فضای سبز و خدمات شهری و ورزشی محروم هستند. ساخت‌وسازهای غیراستاندارد و غیرهمگون ناشی از مهاجرت در این شهر نیز آسیب‌ها و مشکلات فرهنگی و اجتماعی فراوانی ایجاد کرده است. هدف این پژوهش این است که تأثیر مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج را ارزیابی و تحلیل نماید.

۲ مبانی نظری

بافت فرسوده شهری به عرصه‌ای از محدوده قانونی شهرها گفته می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره، تأسیسات خدمات و زیرساخت‌های شهری، آسیب‌پذیر بوده و از ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی برخوردارند (زیاری^۴ و همکاران، ۲۰۲۱: ۲۲۱). از نظر لغوی واژه (Regeneration) به معنای احیا کردن، جان دوباره بخشیدن، احیا شدن، از نو رشد کردن است. بازآفرینی در تعریف کلی، پس از اصلاحات بسیاری که بر روی فرآیند نوسازی به‌عنوان

بازآفرینی شهری شامل همه جنبه‌های اساسی توسعه شهری از جمله مسائل روان‌شناختی است (Korkmaz and Balaban, 2019: 1). شهر سنندج در استان کردستان با دارا بودن بخش عظیمی از بافت‌های فرسوده شهری در هسته و بخش مرکزی شهر نیازمند توجه جدی در امر مدیریت و برنامه‌ریزی شهری است و این بافت از یک سو، به‌عنوان بخشی از شهر که جایگاه و محل زندگی مردمانی است که بنا به دلایل فرهنگی (حفظ هویت) یا اجتماعی- اقتصادی در این بخش از شهر سکنی گزیده‌اند و از سوی دیگر، به جهت دارا بودن آثار ارزشمند تاریخی که گویای هنر و فرهنگ ایرانی و مردمان این مرزوبوم است، لزوم توجه جدی به این بافت‌ها به‌منظور احیا و بازگرداندن زندگی به آنها را با کاربرد الگوهای بهینه مدیریتی طلب می‌کند (قادرمزی و احمدی،^۱ ۲۰۱۸: ۱۳۹). این شهر در گذشته دور براساس مقتضیات معماری و اقلیم و تا اندازه‌ای ضروریات اقتصادی- اجتماعی تکوین یافته و به مقاوم‌سازی آن توجه نشده است. هسته مرکزی شهر سنندج، با توجه به ریزدانی قطعات، استفاده از مصالح نامرغوب در ساخت ابنیه، فرسوده بودن اغلب ساختمان‌ها و کمبود فضای عمومی، ... سبب گردیده آسیب‌پذیری در بافت مذکور در صورت وقوع بحران در سطح بالایی باشد (حیبی و جوانمردی،^۲ ۲۰۰۷: ۲۹۴). بافت فرسوده شهر سنندج با مساحت ۱۹۴ هکتار منطبق بر هسته مرکزی شهر سنندج است و تمام محلات بافت قدیم شهر را شامل می‌شود. این بافت با دارا بودن ارزش‌های تاریخی به لحاظ دارا بودن بناهای تاریخی مهم و ارزش‌های فرهنگی (تعداد بناهای تاریخی) و به‌عنوان قلب تپنده تجاری شهر از پتانسیل بالایی در رونق بخشی به بخش مرکزی شهر برخوردار است. با این وجود، شرایط و وضعیت کمی و کیفی مساکن، وضعیت بد استقرار کالبدی و کاربری‌های نامناسب زمین‌های شهری، شبکه ناکارآمد شهر، بافت شهری فشرده، ... در این محدوده (تقوایی و

^۳ -Taqvaei & Baqeri

^۴ Ziari

^۱ -Qadermazi & Ahmadi

^۲ -Habibi & Javanmardi

پژوهشگران، دانشگاهیان و دست‌اندرکاران مدیریت و سازمان به وجود آمده است (روستایی^۵ و همکاران، ۲۰۲۰: ۵۵). بازآفرینی کالبدی دستاویزی برای بازآفرینی اجتماعی فراهم کرده است؛ از این رو، بازآفرینی شهری به‌طور مشخص موضوعی سیاسی است. عده‌ای این دیدگاه را پاسخی به نآرامی‌های اجتماعی اواخر دهه ۱۹۵۰ و عده‌ای نیز آن را راهکاری برای به حداکثر رساندن درآمد حاصل از توسعه زمین، ضرورت جابه‌جایی افراد کم‌درآمد و اقلیت‌های نژادی و ارائه ساختار جدید اجتماعی در این فرایند می‌دانند که هرکدام از این موارد ممکن است در زمان و مکانی خاص صادق باشد (Shaw and Butler, 2020: 97).

گزارش توسعه جهان سال ۲۰۰۱-۲۰۰۰ و مطالعه «صدای فقر»^۶ ثابت کرد که در بین جنبه‌های بسیار متفاوت اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، عناصر مشترکی که منجر به طرد فقر می‌شود، بی‌صدایی و بی‌قدرتی است که مانع می‌شود تا صدای آنان به گوش برسد. در مواجهه با روابط نابرابر قدرت، فقرا قادر به تأثیرگذاری یا مذاکره با صنف بازرگانان، وام‌دهندگان، دولت‌ها و جامعه مدنی نیستند. این مسأله به‌شدت بر توانایی آنان برای انباشت دارایی‌ها و خروج از گردونه فقر تأثیر می‌گذارد (حیدرمنش^۷ و همکاران، ۲۰۲۱: ۱۸۵).

۲٫۱ پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت موضوع، در این مورد مطالعات مختلفی صورت گرفته است که به برخی از آنها اشاره می‌شود: آنلی‌آتوز^۸ (۲۰۲۲) در توانمندسازی جامعه از طریق مشارکت و اقدام در برنامه‌ریزی راهبردی جهت حفاظت از محله تاریخی همام شنگول ترکیه پرداخت. نتایج نشان داد عدم حمایت شهرداری و واگذاری محله به سرنوشت خود باعث فرسودگی تدریجی و از بین رفتن ارزش‌های فرهنگی

رویکرد یکپارچه و متضمن ملاحظات کالبدی و کارکردی شهری صورت گرفت، با چند روایت و رهیافت فرعی مورد توجه و استفاده قرار گرفت (سبحانی و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۱۸). بافت‌های فرسوده شهری، محدوده‌های آسیب‌پذیر در برابر مخاطرات طبیعی به شمار می‌آیند که نیازمند برنامه‌ریزی و مداخله هماهنگ برای سامان‌یابی هستند. مشخصه این بافت‌ها، ناپایداری و مجموعه‌ای از نارسایی کالبدی، عملکردی، حرکتی، زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی است (نصر^۱، ۲۰۱۷: ۱۸۵).

زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی است. رویکرد بازآفرینی پایدار شهری یکی از جدیدترین رویکردهای پذیرفته‌شده جهانی در مواجهه با بافت‌های فرسوده شهری است. از طرفی، با نگاهی به مداخلات صورت‌گرفته در زمینه بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده در کشور این واقعیت به‌وضوح دیده می‌شود که عدم موفقیت برخی از طرح‌های شهری، در عدم مشارکت مردم، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری مدیران، عدالت و برابری، اجماع جمعی و قانون‌مندی و غیره نمود یافته است (عظیمی آملی و جمع‌دار^۲، ۲۰۱۶: ۸۷). با بررسی ادبیات موضوعی درمی‌یابیم که برنامه‌های احیاء بازسازی، بهسازی، نوسازی و غیره به‌طورکلی، بازآفرینی شهری، تاریخچه‌ای طولانی دارد. اولین نسل برنامه‌های نوسازی شهری در قرن بیستم، برنامه‌های جبرگرایانه کالبدی تشکیل می‌داد. آخرین نسل برنامه‌های مداخله در بافت‌های شهری، برنامه بازآفرینی است. این برنامه از اواخر دهه ۱۹۷۰ و با تصویب قانون مناطق درون‌شهری در انگلستان آغاز شد و در دهه ۱۹۹۰ به اوج خود رسید (فنی و شیرزادی^۳، ۲۰۱۹: ۱۸۱-۱۸۰). مفهوم توانمندسازی^۴ نخستین بار در دهه ۱۹۸۰ معرفی شده است اما در دهه ۱۹۹۰ علاقه زیادی به این مفهوم در میان

⁵ Roustaei

⁶ Voice of the Poor

⁷ Heidar manesh

⁸ Anlı AtaövZ

¹ Nasr

² Azimi Amoli & Jamdar

³ Fanni & Shirzadi

⁴ Empowerment

بهترین و شاخص تراکم جمعیت دارای بدترین ارجحیت در میان شاخص‌ها بودند. قادری^۶ و همکاران (۲۰۲۱) به تحلیل اهمیت و عملکرد عوامل کلیدی بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری مطالعه موردی: شهر ارومیه پرداختند. نتایج حاصل از تحقیق نشان داده است که الگوی بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهر ارومیه در محیط میک‌مک از روند خطی پیروی کرده که نشانگر ناپایداری وضعیت بازآفرینی بوده است و وضعیت‌های احتمالی بازآفرینی در آینده این شهر از احتمال تحقق سناریوهای نامطلوب حکایت داشته است، چراکه اهمیت و عملکرد عوامل مهم در بازآفرینی بنا بر یافته‌های حاصل از مدل IPA اختلاف زیادی را نشان داده‌اند و کمتر به عوامل اصلی بازآفرینی بافت‌های فرسوده در عمل توجه شده است. بهرامی^۷ و همکاران (۲۰۲۲) به سنجش تأثیر مؤلفه‌های بازآفرینی فرهنگ مبنا بر توسعه پایدار گردشگری در بافت فرسوده تاریخی شهر اصفهان پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین بازآفرینی فرهنگ مبنا و توسعه پایدار گردشگری همبستگی قوی و رابطه مستقیم وجود دارد و این دو شاخص بر یکدیگر تأثیرگذارند. معتقد و سجاذزاده^۸ (۲۰۲۱) به ارزیابی طرح توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی از بعد کیفیت محیطی از منظر ساکنان (نمونه موردی: محلات حاشیه‌نشین شهر همدان) پرداختند. ارزیابی ساکنان نسبت به طرح توانمندسازی محله نشان از رابطه مستقیم بین ابعاد کارکردی، انسانی و کیفیت مراقبت با کیفیت محیطی سکونتگاه‌های غیررسمی حکایت دارد. درحالی‌که وجود خدمات تجاری متنوع در سطح محله و همچنین ارتباطات اجتماعی بالای افراد در محله از جمله رویکردهای مثبت طرح توانمندسازی

و تاریخی شده است. چو^۱ و همکاران (۲۰۲۰) به بررسی تأثیر برنامه‌های بازآفرینی شهری بر ارزش بافت‌های ناکارآمد مسکونی در اولسان کره پرداختند. نتایج نشان داد که انجام طرح استراتژیک بازآفرینی شهری در سال ۲۰۱۵ تأثیر معناداری بر ارزش املاک در داخل و اطراف محدوده پروژه داشته است. لوک بویل^۲ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای به‌عنوان؛ نقدی بر کاربرد ابزارهای ارزیابی پایداری محله در بازآفرینی شهری؛ نتیجه گرفت که استراتژی‌های بازآفرینی شهری باید از واقعیت‌های شهری یک مکان یا زمینه خاص استخراج شود. رحیمی و حیدری^۳ (۲۰۲۳) به ارزیابی ساکنان از میزان اثربخشی قوانین بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری بر فرایند بازآفرینی شهر حمیدیا پرداختند. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که همه شاخص‌های سنجشگر بازآفرینی شهری پایین‌تر از حد مطلوب هستند. این وضعیت تحت تأثیر کارکردهای ضعیف محرک‌های بازآفرینی در بافت مورد مطالعه است. پوراحمد^۴ و همکاران (۲۰۲۰) به مرور و تحلیل محتوای کیفی بنیان‌های نظری بازآفرینی شهری پرداختند. براساس یافته‌های تحقیق، مقوله‌های عمده بازآفرینی شهری عبارت‌اند از: ۱) اصول بازآفرینی شهری؛ ۲) سیر تحول سیاست‌های بازآفرینی شهری؛ ۳) استراتژی‌های بازآفرینی پایدار شهری؛ ۴) چارچوب‌های ارزیابی بازآفرینی؛ ۵) نظریه‌های پشتیبان بازآفرینی؛ و ۶) بازآفرینی شهری مبتنی بر کاربری اراضی شهری. حیدری^۵ و همکاران (۲۰۲۱) به تبیین شاخص‌های بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهر ارومیه با روش تلفیقی (BWM-IPA) پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد، شاخص‌های بازآفرینی بافت‌های فرسوده با مقدار مناسب ۰/۳۹ سازگار بودند که در این میان شاخص مشارکت دارای

⁶ Qaderi

⁷ Bahrami

⁸ Motaqed & Sajjadzadeh

¹ Cho

² Luke Boyle

³ Heidari & Rahimi

⁴ Pourahmad

⁵ Heidari

بازآفرینی پایدار سکونتگاه‌های فرودست شهری با رهیافت نوین آینده‌نگاری مطالعه موردی: سکونتگاه‌های فرودست شهری سنندج پرداختند. با توجه به نتیجه، جهت بازآفرینی پایدار باید با هدف‌گذاری و تدوین سیاست‌های کارآمد تلاش شود که وضعیت‌های مطلوب در سناریوها در آینده تحقق پیدا کند و جلوی وضعیت‌های نامطلوب و بحرانی گرفته شود.

۳ روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش، توصیفی - تحلیلی و به لحاظ هدف، کاربردی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی و پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق، ساکنان بافت فرسوده سنندج (۳۲۸۲۵۰ نفر) هستند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۰۸ نفر محاسبه شد و جهت تکمیل پرسشنامه از روش‌گیری تصادفی ساده استفاده گردید. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات متخصصان و کارشناسان تأیید شد و برای سنجش میزان پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید (جدول ۱). تحلیل پرسشنامه با کمک نرم‌افزار SPSS و Amos انجام شد.

محل خضر اشاره شده است. کنگرانی فراهانی^۱ و همکاران (۲۰۲۰) به تبیین چارچوب بهینه تحقق‌پذیری بازآفرینی خلاق در بافت تاریخی تهران پرداختند. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که بافت تاریخی تهران با دوگانه‌ای از دارایی‌ها و محدودیت‌های ساختاری در مواجهه و تحقق رویکرد بازآفرینی خلاق روبه‌رو است که نتیجه آن همچنان افت کیفیت بافت و عدم بهره‌گیری حداکثری از توان و ظرفیت‌های موجود در بافت بوده است. فنی^۲ (۲۰۲۰) به بررسی اثرات بازآفرینی در پایداری اجتماعی- فرهنگی محله‌های تاریخی (پژوهشی در محله ایران، منطقه ۱۲ تهران) پرداخته است. نتیجه پژوهش گویای آن است که اهمیت و شرایط اجتماعی محله ایران قبل از برنامه بازآفرینی دارای میانگین ۳/۴۹ و بعد از آن، با اندکی نزول به ۳/۳ رسیده است. معروف نژاد^۳ (۲۰۲۰) به تحلیل و رتبه‌بندی بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری از منظر شاخص‌های اجتماعی با استفاده از تکنیک MABAK (مطالعه موردی: محلات عامری، خزعلیه و حصیرآباد در منطقه ۷ کلان‌شهر اهواز) پرداخت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد: محله عامری با میانگین ضریب تأثیر ۳/۱۶ در مجموع پنج مؤلفه انتخابی پژوهش به نسبت دو محله دیگر بیشتر بوده است. پورمحمدی^۴ و همکاران (۲۰۱۹) به

جدول ۱: پایایی مؤلفه‌های تحقیق

مؤلفه‌ها	آلفای کرونباخ
آموزش	.۸۵۹
دسترسی به منابع	.۸۴۳
اعتماد بخشی	.۷۱۴
شفاف‌سازی	.۹۲۴
تشکل‌ها	.۷۵۵

مأخذ: محاسبات تحقیق

³ Maroofnejad

⁴ Poormohammadi

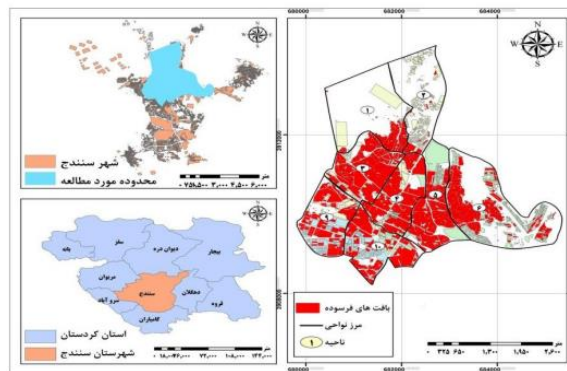
¹ Kangarani farahani

² Fanni

مشخص نماید (سجادی^۲ و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۶۴). بافت فرسوده شهر سنندج به صورت محدوده‌ای متصل و یکپارچه در بخش شمال و مرکز شهر سنندج با مساحتی بالغ بر ۴۶۰/۱۲۲ هکتار، در نواحی ۵، ۴، ۳، ۲، ۱، ۶، ۹ و ۱۰ واقع شده است. جمعیت این نواحی ۱۶۷۴۵۲ نفر است و

گسترش بافت فرسوده بیشتر در نواحی ۳، ۴ و ۵ بوده است که شامل: جورآباد، تپه شیخ محمدصادق، فیض‌آباد، چهارباغ، آغزمان و محله بازار، عباس‌آباد، پیرمحمد، گلشن، تازه‌آباد، بعثت و قطارچیان است. بافت‌های فرسوده به صورت پراکنده نیز در نواحی ۱، ۲، ۶، ۹ و ۱۰ قابل مشاهده است (رسولی^۳ و همکاران، ۱۴۰۲: ۵۷).

شهر سنندج از نظر تقسیمات سیاسی به‌عنوان مرکز شهرستان سنندج و همچنین، مرکز استان کردستان محسوب می‌شود (نصرتی^۱ و همکاران، ۲۰۲۱: ۱۰۲). این شهر با ۴۱۴۰۰۰ نفر پرجمعیت‌ترین شهر استان کردستان است (مرکز آمار ایران، ۲۰۱۶). شهر سنندج هم در روند شکل‌گیری هسته اولیه خود از عوامل مختلفی چون عوامل سیاسی، نظامی و ... متأثر بوده است. بررسی این محدوده نشان می‌دهد که در حدود نیمی از عناصر باارزش تاریخی و فرهنگی شهر در این محدوده قرار گرفته‌اند. در یک دید کلی، می‌توان دریافت که این محدوده به لحاظ تاریخی، فرهنگی، هویتی و ... دارای جایگاه باارزشی در سطح شهر است و این موضوع از پتانسیل‌های موجود برای برنامه‌ریزی بافت محسوب می‌شود که می‌تواند محوریت و خطوط کلی طراحی در محدوده را

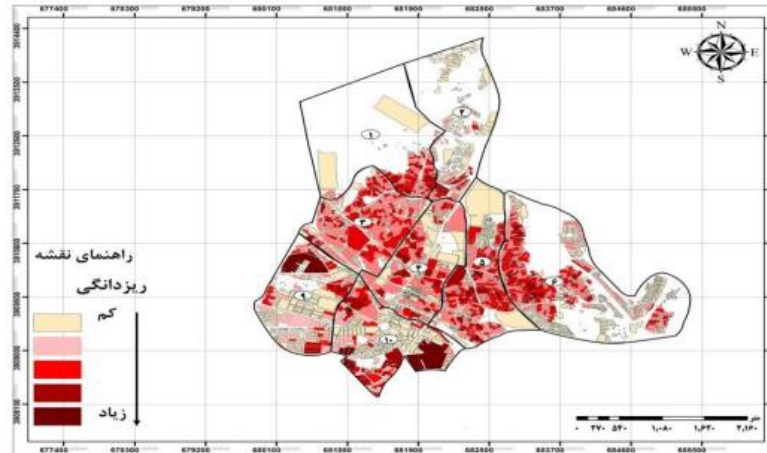

شکل ۱: موقعیت بافت فرسوده شهر سنندج

³ Rasoli

¹ Nosrati

² Sajjadi

شکل ۲: ریزدانگی نواحی مورد مطالعه شهر سنندج

۴ یافته‌ها و بحث

مؤلفه‌های توانمندسازی در حالت کلی برابر $3/09$ - در سطح اطمینان یا معناداری $p \leq 0/01$ به دست آمد. بررسی وضعیت مؤلفه‌های توانمندسازی به صورت تفکیکی نیز بیانگر این بود که وضعیت مؤلفه‌های آموزش، شفاف‌سازی و تشکل‌ها کمتر از سطح نرمال و در وضعیت نامناسب قرار داشته و برای مؤلفه‌های دسترسی به منابع و اعتماد بخشی در وضعیت تقریباً مناسب یا فاقد تفاوت معنادار با سطح میانگین نرمال قرار دارد. بنابراین براساس نتایج به دست آمده و بررسی بعد توانمندسازی در حالت کلی می‌توان چنین استنباط کرد که وضعیت توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت فرسوده شهر سنندج در وضعیت نامناسبی قرار دارد.

برای ارزیابی وضعیت مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. آزمون فوق در سطح اطمینان ۹۹٪ انجام شد. در این رابطه با توجه به ۵ طیفی بودن گویه‌ها، وضعیت مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت فرسوده در سطح متوسط یا نرمال (۳) مورد آزمون قرار گرفت. نتایج به دست آمده از جدول (۲) بیانگر این بود که وضعیت مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج از دیدگاه نمونه مورد مطالعه در وضعیت نامناسب قرار دارد، در این خصوص میزان آماره t با درجه آزادی ۳۰۷ برای

جدول ۲: مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت فرسوده شهر سنندج

وضعیت	سطح نرمال Test value = 3					شاخص
	سطح معناداری P	آماره t	درجه آزادی	انحراف استاندارد	اختلاف میانگین	
نامناسب	۰/۰۰۰	-۴/۴۹	۳۰۷	۰/۰۴	-۰/۱۹	آموزش
تقریباً مناسب	۰/۴۶۵	۰/۷۳	۳۰۷	۰/۰۵	۰/۰۴	دسترسی به منابع
تقریباً مناسب	۰/۰۷۵	۱/۷۸	۳۰۷	۰/۰۵	۰/۰۸	اعتماد بخشی
نامناسب	۰/۰۰۹	-۲/۶۴	۳۰۷	۰/۰۴	-۰/۱۲	شفاف‌سازی

نامناسب	۰/۰۰۰	-۴/۵۸	۳۰۷	۰/۰۴	-۰/۱۸	تشکل‌ها
نامناسب	۰/۰۰۲	-۳/۰۹	۳۰۷	۰/۰۳	-۰/۱۰	بعد یا مؤلفه‌های توانمندسازی

مأخذ: محاسبات تحقیق

تجزیه و تحلیل همبستگی پیرسون نیز بیانگر این بود که بین تمام مؤلفه‌های پژوهش به صورت دوجه دو رابطه مثبت و معنادار در سطح اطمینان $p \leq 0.01$ وجود دارد. بنابراین داده‌های پژوهش برای تجزیه و تحلیل براساس ساختار عاملی مناسب و قابل قبول بوده و می‌توان از مدل معادلات ساختاری (تحلیل عامل مرتبه دوم) استفاده نمود (جدول ۳).

ابتدا برای مناسب بودن داده‌ها جهت استفاده در معادلات ساختاری از شاخص‌های ضریب چولگی (برای تقارن نما و میانگین) و ضریب کشیدگی برای افزایش یا بلندی توزیع داده‌ها، همبستگی پیرسون برای ارتباط درونی مؤلفه‌ها، استفاده شد. میزان چولگی و کشش در بازه (± 1) قرار گرفت که بیانگر تقارن نما و میانگین و برافراشتگی داده‌ها از لحاظ توزیع نرمال داده‌های پژوهش است. نتایج

جدول ۳: بررسی میانگین، چولگی، کشش و همبستگی ابعاد پژوهش

مؤلفه	آموزش	دسترسی به منابع	اعتمادبخشی	شفاف‌سازی	تشکل‌ها
آموزش	۱				
دسترسی به منابع	۰/۴۱۶**	۱			
اعتماد بخشی	۰/۵۲۹**	۰/۳۸۸**	۱		
شفاف‌سازی	۰/۴۷۴**	۰/۲۷۳**	۰/۴۵۷**	۱	
تشکل‌ها	۰/۵۰۸**	۰/۳۵۸**	۰/۴۳۵**	۰/۴۷۸**	۱
چولگی	-۰/۰۵	-۰/۲۹	-۰/۱۲	-۰/۲۴	۰/۰۹
کشیدگی	-۰/۳۴	-۰/۰۶	-۰/۲۹	-۰/۴۷	-۰/۲۱

مأخذ: محاسبات تحقیق $0.05 > **P \leq 0.01 * P \leq 0.05$ ns

شده، میزان ضریب ماردیا برابر $5/2$ و نسبت بحرانی آن $2/17$ است. لذا می‌توان نتیجه گرفت فرضیه نرمال بودن چند متغیره با تقریب مناسبی رعایت شده است (جدول ۴).

با توجه به این نکته که در مدل‌های معادلات ساختاری برای بررسی نرمال بودن مدل‌های چند متغیره، از ضریب ماردیا^۱ و نسبت بحرانی آن استفاده می‌شود در این مبحث به بررسی ضریب مذکور پرداخته شده است. همان‌گونه که مشاهده

جدول ۵: ضریب ماردیا برای بررسی نرمال بودن شاخص‌ها

نسبت بحرانی	ضریب ماردیا	چند متغیره
۲/۱۷	۵/۲	

مأخذ: محاسبات تحقیق

آزادی^۳، نسبت کای اسکوتر به درجه آزادی و شاخص‌های نسبی ریشه خطای میانگین مجذورات

به منظور ارزیابی نیکویی برازش مدل از شاخص‌های مطلق (برازندگی مدل) نسبت کای اسکوتر^۲، درجه

³ DF

¹ Mardia, s coefficient

² CMIN

برابر ۰/۰۶۶ به دست آمد که بیانگر این است که مدل مذکور در سطح بسیار مناسب قرار دارد. لازم به ذکر است برای رسیدن به برازش استخراجی مطلوب، از استراتژی‌های آرایشی استفاده شد. یعنی شاخص‌های فاقد بار عاملی معنادار و دارای اثر سوء از مدل نهایی حذف شدند.

برآورد^۱، شاخص ایجاز^۲، شاخص نیکویی برازش^۳ استفاده شد. جدول ۵ به بررسی شاخص‌های مورد نظر در مدل پرداخته است. تحلیل‌ها نشان داد که شاخص‌های برازش مدل در محدوده قابل قبول قرار داشته و دارای برازش خوبی بوده و شاخص RMSEA که مهم‌ترین شاخص در این زمینه است

جدول ۴: شاخص‌های برازش مدل نهایی

GFI	PRATIO	RMSEA	CMIN/DF	DF	CMIN	
۰/۸۹۶	۰/۸۷۳	۰/۰۶۶	۲/۱۸	۴۸	۲۴۸/۸۴	برازش استخراجی
≤۰/۹	≤۰/۶	≥۰/۰۸	۱ الی ۳	+	+	برازش مطلوب

مأخذ: محاسبات تحقیق

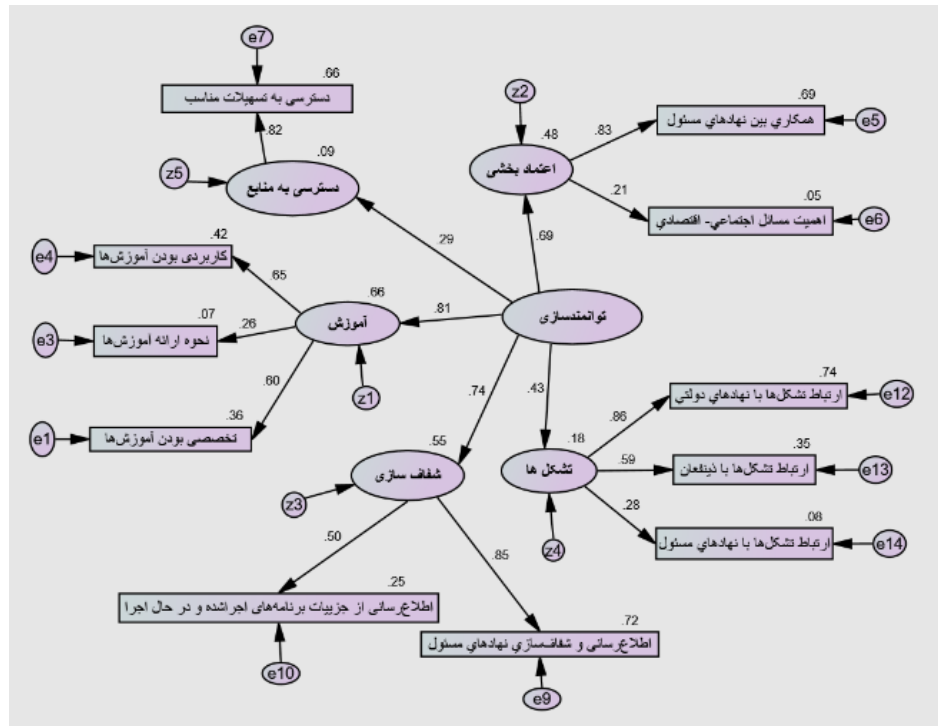
بهبود بافت‌های فرسوده و اطلاع‌رسانی از جزئیات برنامه‌های اجرا شده و در حال اجرا برای بهبود بافت‌های فرسوده دارای اثرگذاری معنادار در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده در منطقه مورد مطالعه بودند. در رابطه با دیگر مؤلفه‌های توانمندسازی، مؤلفه اعتماد بخشی ($P=0/001$)، $\beta=0/69$ ، تشکیل‌ها ($P=0/001$)، $\beta=0/43$ و دسترسی به منابع ($P=0/004$)، $\beta=0/29$ دارای اثر معنادار بر بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج بودند. بنابراین براساس نتایج توصیفی و استنباطی از پژوهش می‌توان چنین استنباط کرد که وضعیت مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج در سطحی نامناسب قرار داشته و در راستای بازآفرینی پایدار این بافت‌ها مؤلفه‌های آموزش، شفاف‌سازی و اعتماد بخشی دارای نقش شگرفی هستند که نیازمند توجه بیشتر در برنامه‌های توسعه شهری در جهت رسیدن به پایداری هستند.

شکل (۲) به بررسی و شناخت شاخص‌های مؤثر توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج پرداخته است. براساس نتایج به دست آمده میزان ضریب بتا یا بار عاملی استاندارد شده برای مؤلفه آموزش برابر ۰/۸۱ در سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمد که بیانگر این بود که بیشترین تأثیر در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج دارد در این زمینه به ترتیب گویه‌های کاربردی بودن آموزش‌ها، تخصصی بودن آموزش‌ها و نحوه ارائه آموزش‌ها دارای اولویت و نقش بیشتری در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده در شهر سنندج داشتند. این خود بیانگر این است که آموزش نقش شگرفی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده دارد که در منطقه مورد مطالعه براساس نتایج پیشین آموزش دارای وضعیت نامناسبی بود. دومین مؤلفه اثرگذار در این زمینه، شفاف‌سازی با میزان اثر و سطح اطمینان ($P=0/001$)، $\beta=0/74$ بود. در این زمینه شاخص یا گویه اطلاع‌رسانی و شفاف‌سازی نهادهای مسئول برای

³ GFI

¹ RMSEA

² PRATIO

شکل ۲: مؤلفه‌های اثرگذار توانمندسازی بر بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج

مؤلفه آموزش با بار عاملی ۰/۸۱ و شفاف‌سازی با بار عاملی ۰/۷۴ دارای سطوح اثرگذاری خیلی قوی و مؤلفه اعتماد بخشی دارای سطح اثرگذاری قوی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج هستند. در این زمینه مؤلفه دسترسی به منابع دارای سطح اثری ضعیف‌تر نسبت به دیگر مؤلفه‌های پژوهش بود که خود به‌نوعی می‌تواند در ارتباط با قوانین و مقررات سخت‌گیرانه در ارائه تسهیلات باشد.

جدول ۶ نتایج به‌دست‌آمده از مدل ساختاری و سطح‌بندی میزان تأثیر مؤلفه‌های توانمندسازی پژوهش بر بازآفرینی پایدار بافت فرسوده در شهر سنندج، نشان می‌دهد. در این خصوص بارهای عاملی یا ضرایب رگرسیونی استاندارد شده کمتر از ۰/۳ و معنادار در سطح اثر ضعیف، بالاتر از ۰/۳ در سطح اثر قابل قبول، بالاتر از ۰/۴ در سطح اثر متوسط و بیشتر از ۰/۵ در سطح اثر قوی و بالاتر از ۰/۷ در سطح اثر خیلی قوی قرار دارد. با توجه به این تفاسیر و نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت که

جدول ۶: مؤلفه‌های توانمندسازی بر بازآفرینی پایدار بافت فرسوده سنندج براساس ضرایب رگرسیونی در مدل معادلات ساختاری

سطح اثر	سطح معناداری	ضریب رگرسیونی		آماره t	انحراف معیار	شاخص
		استاندارد	غیراستاندارد			
خیلی قوی	۰/۰۰۰	۰/۸۱۳	۰/۶۲۴	۶/۴۶	۰/۱۰	آموزش
ضعیف	۰/۰۰۴	۰/۲۹۲	۰/۳۳۵	۲/۸۷	۰/۱۲	دسترسی به منابع
قوی	۰/۰۰۰	۰/۶۹۳	۰/۸۵۹	۷/۷۶	۰/۱۱	اعتماد بخشی
خیلی قوی	۰/۰۰۰	۰/۷۴۱	۰/۹۸۷	۸/۳۵	۰/۱۱	شفاف‌سازی
متوسط	۰/۰۰۰	۴۲۹	۰/۴۷۵	۵/۱۳	۰/۰۹	تشکل‌ها

مأخذ: محاسبات تحقیق

۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در برنامه‌های توسعه شهری در جهت رسیدن به پایداری هستند. یافته‌های این تحقیق، با مطالعات قبلی از جمله چو و همکاران (۲۰۲۰)، بهرامی و همکاران (۲۰۲۱)، کنگرانی فراهانی و همکاران (۲۰۲۰)، قادری و همکاران (۲۰۲۱)، معتقد و سجاذزاده (۲۰۲۱) هم‌راستا است. می‌توان گفت درحالی‌که مهم‌ترین اصل در حل مسائل شهری، شناخت مسائل و مشکلات شهر و موانع توسعه و بهسازی آن است. وضعیت شهر سنندج نشان می‌دهد که در این شهر نیز به‌واسطه ضعف ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و کالبدی به‌صورت سکونتگاه غیررسمی شکل گرفته است و به‌تدریج به علت بی‌توجهی مدیریت شهری سنندج به این شهر، به یک بافت ناکارآمد شهری با زیرساخت‌های اقتصادی و کالبدی ضعیف و ناهنجاری‌های اجتماعی مانند ناامنی، ضعف بهداشت محیطی و ... تبدیل شده است. با بازآفرینی شهری پایدار بافت‌های فرسوده و سکونتگاه‌های غیررسمی شهر سنندج می‌توان از ادامه نابسامانی در بافت فرسوده شهر جلوگیری کرد.

در این مطالعه، تأثیر مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج را بررسی و تحلیل گردید. یافته‌های حاصل از آزمون T نشان داد که وضعیت توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت فرسوده شهر سنندج در وضعیت نامناسبی قرار دارد. همچنین، براساس نتایج به‌دست‌آمده، مؤلفه آموزش برابر $0/81$ بیشترین تأثیر در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج دارد. بعد از آن، به ترتیب مؤلفه‌های؛ شفاف‌سازی با میزان اثر و سطح اطمینان ($P=0/001$)، مؤلفه اعتماد بخشی ($\beta=0/74$)، $P=0/001$)، $\beta=0/69$)، شکل‌ها ($\beta=0/43$)، $P=0/001$) و دسترسی به منابع ($\beta=0/29$)، $P=0/004$) دارای اثر معنادار بر بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج بودند. بنابراین، می‌توان چنین استنباط کرد که وضعیت مؤلفه‌های توانمندسازی در بازآفرینی پایدار بافت‌های فرسوده شهر سنندج در سطحی نامناسب قرار داشته و در راستای بازآفرینی پایدار این بافت‌ها مؤلفه‌های آموزش، شفاف‌سازی و اعتماد بخشی دارای نقش شگرفی هستند که نیازمند توجه بیشتر

منابع

- Anlı A., Ezgi H., Kahraman S., (2022). Empowering the community through participation and action in planning the protection of historic neighborhoods, Habitat International, Volume 113, 102370.
- Asian Development Bank. (2010). Access to justice for the urban poor toward inclusive cities.
- Azimi Amoli, J., JamDar, A. (2016), Re-creating worn-out urban textures with an emphasis on the model of meritorious governance (case example: Deh Vanak neighborhood, District 3 of Tehran), *Geography Quarterly (Regional Planning)*, 7 (1), 99-85. (In Persian).
- Bagheri, K., Taqwai, M. (2015). Strategic planning of earthquake crisis management in dilapidated urban tissues (case study: dilapidated tissue of Sanandaj city).
- Knowledge of crisis prevention and management. 6 (4):344-357 (In Persian).
- Bahrami, F., Khadim Al-Hosseini, A., Sabri, H. & Mokhtari Malekabadi, R. (2022). Evaluating the impact of the elements of culture regeneration based on the sustainable development of tourism in the worn-out historical context of Isfahan city, *Journal of Geography and Regional Planning*, 12 (46), 419-433 (In Persian).
- Boyle, L. (2018). A critique of the application of neighborhood sustainability assessment tools in urban regeneration. *Sustainability*, 10(4), 1005.
- Cho, G.H., Hong Kim, J., Lee, G. (2020). Announcement effects of urban regeneration plans on residential property values: Evidence from Ulsan, Korea. *Cities*, 197, pp 1-10.
- Dean, K. & Trillo, C. (2019). Assessing sustainability in housing led urban regeneration: Insights from a housing association in Northern England. *Architecture_MPS*. 15(2), 1-18
- Evaluating the impact of the elements of culture regeneration based on the sustainable development of tourism in the worn-out historical context of Isfahan city. *Quarterly Journal of Geography (Regional Planning)*, 12(46), 419-433 (In Persian).
- Emdadi, H., Taftavi, H., Aslanian, Y. (2023) Identification of economic drivers in the inefficient tissues of the central part of Zanjan city. *Geographical studies of mountainous regions*. 4 (1):113-126.
- Farajpour, M., Dodangi, A., Sultanzadeh, H. (2014). Revival and organization of worn-out urban structures in line with the empowerment of female citizens; Case study: actions of Tehran municipality. *Urban Management*, 14(39), 109-134. (In Persian).
- Fenni, Z., Shirzadi, F. (2017). Analysis of factors affecting the regeneration of historical spaces of the city (case study: Mashakh Square, Tehran). *Human settlement planning studies*, 13(1), 179-197. (In Persian).

- Habibi, K, Javanmardi, K. (2012). Analysis of the instability of urban tissues and zoning the degree of vulnerability to earthquakes using GIS&AHP, case example: a part of the central core of Sanandaj city. *Arman Shahr Architecture and Urbanism*, 6(11), 293-305 (In Persian).
- Heydari, M, Ahdanjad Roshti, M, Rasouli, M, Saeedpour, Sh. (2022). Explanation of regeneration indicators of worn-out tissues of Urmia city with integrated method (BWM-IPA). *Regional Geography and Development*, 20(2), 166-141.(In Persian).
- Heydarmanesh, Sh, Sabri, H, Azani, M, Gandhamkar, A. (2022). Identifying the strategic drivers effective on poverty to empower the inefficient oil structures of Abadan city with a foresight approach in the horizon of 1420. *Urban and Regional Development Planning Quarterly*, 7(22), 175-211.(In Persian).
- Iran Statistics Center (2015), general population and housing census of Sanandaj city.(In Persian).
- Irاندoust, K. (2010). Reviewing the short experience of empowering informal settlements in the city of Kermanshah. *Journal of Geography and Development*, 8(20), 59-78 (In Persian).
- in Comparison to Global Renovation Experiences) in Line with the Objectives of Sustainable Development. *Regional Planning*, 7(27), 181-198.
- Kangrani Farahani, M, Basir, M, Sharfi, M. (2021). Clarifying the optimal framework for the realization of creative regeneration in the historical context of Tehran. *Urban Planning Geography Research*, 9(3), 615-635.(In Persian).
- Korkmaz, C., and Balaban, O., (2020), Sustainability of Urban Regeneration in Turkey: Assessing the Performance of the North Ankara Urban Regeneration Project, *Habitat International*, Vol. 95, 102081.
- Khazaliyeh and Hasirabad in the 7th district of Ahvaz metropolis). *Scientific Journal of Geography and Planning*, 25(78), 323-343.(In Persian).
- Lotfi, S. (2011). Cultural-based urban regeneration: a reflection on the nature of cultural elements and the act of regeneration. *Journal of Fine Arts - Architecture and Urbanism*, 3(45), 49-62.(In Persian).
- Maruf Nejad, A. (2021). Analysis and ranking of worn-out and inefficient urban tissues from the perspective of social indicators using the MABAK technique (case study: neighborhoods; Ameri,
- Mozhad, M, Sajjadzadeh, H. (2022). Evaluation of the plan to empower informal settlements from the aspect of environmental quality from the perspective of the residents (case example: the suburbs of Hamadan city). *Urban structure and function studies*, 9(30), 255-279.(In Persian).
- Najafi, I, Zanganeh Shahraki, S, Ziari, K, Hosseini, A. (2022). Investigation and analysis of the urban development of raw cities in the spatial organization of Semnan province. *Geographical Explorations of Desert Regions*, 11(1), 121-142.(In Persian).

- Nasr, T. (2017). Evaluation of Renovation Measures for Urban Deteriorated Fabrics in Iran (in Comparison to Global Renovation Experiences) in Line with the Objectives of Sustainable Development. *Regional Planning*, 7(27), 181-198.
- Nkosi AL. (2003). An Evolution of a Women Empowerment: Life Skills Program in an Informal Settlement. Dissertation in Social Work, Faculty of Arts, Rand Afrikaans University, Johannesburg.
- Nusrati, M, Khazri, S, Kazemi, A. (2022). Investigation and analysis of natural hazards and human and environmental issues of Sanandaj city in order to provide appropriate solutions. *Geography and Environmental Hazards*, 11(1), 99-115. (In Persian).
- Parvinzad, M, Walizadeh, R, Hosseinzadeh Delir, K, Ahmadzadeh, H. (2022). Analyzing the key drivers affecting the expansion of informal settlements with a future research approach, a case study of informal settlements in Tabriz metropolis. *Scientific Journal of Geography and Planning*, 27(83), 13-26. (In Persian).
- Pourahmad, A, Hamidi, A, Hataminejad, H, and Zanganeh Shahraki, S. (2022). Reviewing and analyzing the qualitative content of the theoretical foundations of urban regeneration. *Iranian Islamic City Studies*, 12(47), 1-17. (In Persian).
- Pourahmad, A, Ziyari, K, Hosseini, A (2014), Re-creating worn-out urban textures with an emphasis on leisure spaces, (Case example: Qaitarieh neighborhood of Tehran), *Space planning and design*, 19 (3), 1-38. (In Persian).
- Pourmohammadi, M, Babaei Aghdam, F, Naimi, K. (2019). Sustainable regeneration of low-lying urban settlements with a new foresight approach, case study: low-lying urban settlements in Sanandaj. *Scientific Journal of Geography and Planning*, 24(73), 67-93. (In Persian).
- Qadermarzi, H, Ahmadi, A. (2017). Analysis of the optimal management patterns of worn-out urban tissues (case study: Sartpoule neighborhood of Sanandaj). *Geography (Scientific Quarterly of the Geographical Society of Iran)*, 16(56), 138-152. (In Persian).
- Qadri, R, Rasouli, M, Mam Sharifi, A, Sheikhi Nasab, M. (2021). Explaining the importance/performance of key factors in the regeneration of worn-out urban tissues, case study: Urmia city. *Urban Planning Geography Research*, 10(2), 229-248. (In Persian).
- Rahimi, H, Heydari, M. (2023). Residents' assessment of the effectiveness of the laws of improvement and renovation of worn out and inefficient urban tissues on the regeneration process of Hamidia city. *Geography and Regional Urban Planning*, 13(46), 177-202. (In Persian).
- Raushi, Sh, Asghari Zamani, A, Zadoli, F. (2019). Investigating the empowerment of urban poor women with an emphasis on the positive attitude of citizenship (case study: Akhmaqiye neighborhood of Tabriz metropolis). *Human settlement planning studies*, 15(1), 53-66. (In Persian).

- Rasoli, M., Hajizadeh Anari, H., Saeedpour, S., Hoshang, M. M., & Qobadi, S. (2023). Presenting Event-Based Regeneration Strategies of Urban Decay Fabrics (Case Study: Sanandaj City). *Sustainable Urban Development*, 4(11), 51-70. (In Persian).
- Sajjadi, J, Ardalani, R, Mandage, R, Jamali, H Hasan S, Rasouli, K. (2018). Redefining spatial indicators promoting social sustainability with the approach of urban regeneration strategy in the historical context of Sanandaj city. *Urban and Regional Development Planning Quarterly*, 4(9), 147-179. (In Persian).
- Sobhani, N., Hekmatnia, H., f, F., & s, S. (2023). Evaluation of urban worn-out structures with urban regeneration approach (Case: Miandoab city). *Human Geography Research*, 55(3), 115-139.
- Shaw, K., and Butler, T., (2020), *Urban Regeneration*, International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition), PP. 97-103.
- Tavakoli, N, Moaidfar, S, Zakarian, M. (2016). The role of non-governmental organizations and people's organizations in the regeneration of worn-out urban tissues (case example: Mahdieh neighborhood located in the west of Shahrekord). *Human Settlement Planning Studies*, 12(4), 895-914. (In Persian).
- Technical, V. (2021). Investigating the effects of regeneration on the socio-cultural sustainability of historical neighborhoods (a study in Iran's neighborhood, 12th district of Tehran). *Earth Science Research*, 12(1), 202-221. (In Persian).
- United Nations (UN) (2017). *Self-made Cities: In Search of Sustainable Solutions for Informal Settlements in the United Nations Economic Commission for Europe Region*, United Nations (UN) Press, New York.
- Ziari, K, Biranvandzadeh, M, Alizadeh, Y, Ebrahimi, S. (2009). Review and evaluation of improvement and renovation policies of dilapidated urban tissues, a case study: Yazd city. *New Perspectives in Human Geography (Human Geography)*, 2(1), 85-99. (In Persian).
- Ziari, K, Hosseini, A, Godarzi, A. (2021). Analysis of the physical and economic policies of urban regeneration based on housing, the study of Jafrah Mahini neighborhood of Bushehr city. *Geography and Urban Space Development*, 8(2), 219-240. (In Persian)